

Moral i nasilje

Errico Malatesta

1922.

„Ne postoji čisto pravo, ne postoje moralna načela iznad partikularnih interesa sukobljenih klasa i suprotstavljenih država”, kaže Enrico Meledandri u članku objavljenom u njujorškom *Proleteru* koji je jedan urednik pariškoga *Libertairea* preveo kao odgovor našem Luigiju Fabbriju, jer on u jednoj osmrtnici nije pokazao dovoljno poštovanja prema teoretičaru nasilja Giorgiu Sorelu. Zbog njegova gore navedena stava, Meledandri odbija „pristupiti nasilju s demokratskim i pacifističkim zgražanjem” i tvrdi da „revolucionarni sindikalisti zaziru borbu, koju buržoazija vodi kako bi u svim zemljama dotukla proletarijat, promatrati kao napad na slavna civilizacijska prava, progres i jednakost”. I tako nastavlja, iskazujući najveći prezir prema „moralnim načelima” i držeći da su, u stvarnosti, jedino što vrijedi i jedino što se može cijeniti „sila i nasilje, pojmovi koji se često spajaju i nadopunjuju”.

Unatoč revolucionarnim pretenzijama i nasuprot Meledandrijevim namjerama, a možda i nasuprot onima njegova učitelja Sorela, čini mi se da sve to postavlja filozofiju historije u službu vladajućih klasa koje, držeći silu u svojim rukama i bivajući u stanju da s većom efikasnošću upotrijebe nasilje, jedine profitiraju od oslobađanja bilo kakve moralne osude.

Na sreću, istina nije kakvom je prikazuju „revolucionarni sindikalisti” poput Meledandrija, a nasilje nije ni jedini ni primarni faktor ljudske evolucije.

Svakako je povijest puna borbi i pokolja među narodima, klasama, obiteljima i pojedincima. Borbe i pokolje vidimo posvuda oko nas, kamo god nam pogled padne. Međutim, da je bilo samo borbi i masakra, da su mržnja, konkurencija i rat bili jedini i dominantni oblici odnosa među ljudima, čovječanstvo se ne bi moglo razvijati i napredovati. Dapače, ne bi bilo prave ljudskosti, nego samo životinja nalik na ljude, nešto superiornijih ili nešto inferiornijih divljih sisavaca.

Unatoč rijekama prolivene krvi, unatoč neizrecivim patnjama i poniženjima, unatoč iskorištavanju i tiraniji na štetu najslabijih zbog njihove osobne ranjivosti ili društvene pozicije, unatoč borbi i svim njezinim posljedicama, ono što uistinu prevladava u ljudskom suživotu, ili barem ono što tvori njegov životni i napredni element jest naklonost, osjećaj zajedničke ljudskosti koji u normalnim okolnostima sukobu postavlja granicu koju nije moguće prijeći a da se ne izazove duboka gađenja i opće osude. To je začetak morala.

Profesionalni historičar staroga kova može kao argumente svojih istraživanja i svojih povjestica preferirati velebne događaje, velike sukobe naroda i klasa, ratove, revolucije, diplomatske i urotničke drame, ali ono što uistinu vrijedi nebrojeni su svakodnevni odnosi među pojedincima i grupama koji tvore pravo tkanje društvenoga života. Ako bolje pogledamo što se događa u skrivenom, intimnom, neprekidnom životu ljudskih masa, ondje ćemo svakako naći borbu za ostvarenje što boljih životnih uvjeta, žeđ za vlašću, rivalitet, zavist i sve druge niske strasti koje stvaraju sukobe među ljudima, ali naći ćemo i plodonosan rad, međusobnu podršku, neprestanu razmjenu besplatnih usluga, naklonosti, prijateljstva, ljubavi i svega što zblizava i pobratimljuje. Ljudske zajednice napreduju i raspadaju se, žive i umiru ovisno o tome prevladavaju li solidarnost i ljubav nad mržnjom i sukobom: dapače, samo postojanje ma koje zajednice ne bi bilo moguće kad društveni interesi, koje ću nazvati dobrim strastima, ne bi nadvladali niske strasti i egoistične instinkte.

Postojanje osjećaja naklonosti i simpatije među ljudima, iskustvo i svijest osobnih i društvenih koristi koji dolaze od zadovoljenja tih sentimentata proizveli su i proizvodi ideje o „pravednosti”, „pravima” i „moralu” koje pored tisuću kontradikcija, licemjerja i pristranih laži ipak tvore cilj i ideal prema kojemu čovječanstvo korača.

Taj „moral” promjenjiv je i relativan: on varira od epohe do epohe, od naroda do naroda, od klase do klase, od osobe do osobe i primijenjen je na vlastitu korist i korist vlastite obitelji, klase i zemlje. Međutim, da odbacimo sve ono što u službenom „moralu” služi obrani povlastica i nasilja

tlačitelja, preostalo bi ono što odgovara općim interesima i zajednička je baština svekolikoga čovječanstva, bez razlika u klasi i rasi.

Sama činjenica da povlašteni osjećaju potrebu da opravdaju svoj položaj koji je posljedica surove snage ma kojim tipom „moralâ”, već je važan korak prema nekom višem moralu, već je dokaz da povlastice stoje na klimavim nogama i da im je sudbina da iščeznu.

Ako se najbolji dio proletarijata bori protiv buržujskih institucija te se žrtvuje za neki cilj i izlaže se svim vrstama opasnosti, on to čini upravo potaknut višim moralom ljudske pravice. Išćupajte iz duše proletera osjećaj za pravdu, potaknite ga da posegne za beskrupoloznim i bezgraničnim nasiljem, „jer tako rade buržuji i vlasti”, i dobit ćete razbojnike, ali ne i revolucionare. Ako vas posluže izvanredne okolnosti, moći ćete jednu klasu zamijeniti drugom, današnju tiraniju i povlastice zamijeniti novima, ali nećete moći poći putem potpune emancipacije čovječanstva, putem društva slobode i bratstva za koje se mi borimo.

Nasilje je nažalost nužno u obrani od suparničkoga nasilja pa ga moramo propovijedati i pripremati, ako ne želimo da trenutačno stanje prikrivena ropstva u kojemu je većina čovječanstva preživi i pogorša se. Međutim, nasilje u sebi sadržava opasnost da revoluciju pretvori u surov me-tež bez svjetlosti ideala i bez izgleda za ikakvim blagotvornim rezultatima. Stoga valja inzistirati na moralnim ciljevima pokreta i na dužnosti zadržavanja nasilja u granicama striktno nužnosti.

Ne kažemo da je nasilje dobro kad ga upotrebljavamo mi, a loše kada ga upotrebljavaju drugi protiv nas. Tvrdimo da je nasilje opravdano, dobro, „moralno” i nužno kada mu se pribjegne u obrani sebe i drugih od pretenzija nasilnika; loše je i „nemoralno” kad služi kršenju tuđe slobode.

Nažalost mnogi su revolucionari, u žaru borbe i razdraženi okrutnošću vladajućih, rabeći nužna sredstva borbe i propovijedajući njihovu uporabu izgubili jasnu viziju cilja za koji se bore, pa umjesto da budu svjesni revolucionari, postali su nasilnici.

To je jedan od uzroka dolaska fašizma.

Fašisti su počinili neizrecivo nasilje i zlodjela: pokazali su takvu okrutnost, takav nedostatak smisla za moral da bi ih u normalnim vremenima izgnali iz civiliziranoga društva.

Svaki gospodin, neovisno o svojim stajalištima i društvenom položaju, osjeća gađenje prema određenim zlodjelima i određenim zločincima. Primjerice, zazire od svakog dodira sa zlostavljačima djece, hladnokrvnim ubojicama, zlostavljačima žena i osoba s invaliditetom, sa špijunima koji za novac izdaju vlastite drugove... osim ako ih ne pogleda iz perspektive liječnika koji ih smatra ubogim luđacima i nesretnim bolesnicima koji zaslužuju liječenje.

Fašisti su ubijali, mlatili, mučili, ponižavali žene, mlade, ljude s invaliditetom i one bespo-moćne, palili su i uništavali dobra koja su bila plod dugotrajnih radničkih žrtava, cijele su popu-lacije sveli na ropstvo; mnogi od njih izdali su partije kojima su pripadali te su bjesnjeli protiv svojih starih drugova – i unatoč svemu tome, mnogi ih smatraju ljudima od politike i borcima za priznati cilj, pa se mnogi poštovani ljudi, koji nikad ne bi počinili takva djela, ne ustručavaju stisnuti im ruku i s njima održavati dobrosusjedske odnose.

Previše se propovijedalo nasilje, a premalo moral, pa je prirodna posljedica bila da, kad su se pojavili nasilnici naoružani odgovarajućom snagom i smjelošću, nisu naišli ni na fizički otpor ni na moralnu osudu.

Uobičajeno je iskustvo da se nasilnici najlakše povinuju nasilju ako naiđu na jače od sebe. Tko je u stanju počiniti zlodjelo ne čudi se i ne zgraža što ga je u stanju počiniti i netko drugi, već samo gleda kako da mu se pridruži.

Ne čujemo li „subverzivce” kako govore da ne treba osuđivati fašiste, jer, kad bi mogli, oni bi protiv buržuja počinili gore stvari od onih koje fašisti čine protiv proletera?

Kad bi to bili opći sentiment, kad bi buržuji, proleter, fašisti i subverzivci bili jednako lišeni svake moralne suzdržanosti, trebali bismo žaliti nad čovječanstvom, odnosno preostalo bi nam položiti sve nade u dobru ženu koja ne zna za politiku ni za klasnu borbu, ali pati i plače pred tuđom patnjom.

Nismo „pacifisti” jer mir nije moguć, ako ga ne žele obje strane.

Nasilje smatramo nužnim u obrani, ali samo u obrani. Naravno, razumje se da ne mislimo samo protiv neposrednoga, direktnoga fizičkog napada, nego protiv svih onih okolnosti u kojima se nasiljem drži ljude u ropstvu.

Mrzimo fašizam i želimo da bude iskorišten tako što će se njegovu nasilju suprotstaviti veće nasilje. Ali svakako smo protiv vlasti koja predstavlja permanentno nasilje.

Međutim, naše nasilje mora biti otpor ljudi protiv grubijana, a ne divljačka borba zvijeri protiv zvijeri.

Trebamo sve nasilje koje je nužno za pobjedu, ali ništa više i ništa manje od toga.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Errico Malatesta
Moral i nasilje
1922.

Umanità Nova (Rim) br. 193 (21. listopada 1922.)
Prevela i uredila: Mia Gonan. Preuzeto iz: Errico Malatesta, *Ni demokrati ni diktatori*. Odabrani
spisi 1884.- 1930. DAF, Zagreb 2022.

anarhisticka-biblioteka.net